

ISSN 2229 0710

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน 2559 Vol. 6 No. 1 January - June 2016

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES - NAKHON SI THAMMARAT RAJABHAT UNIVERSITY

ศึกษาภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

Study of Making Pottery: Case study of Pottery group
at Bann Maying, village 6, Pothong Sub-district,
Thasala District, Nakhon Si Thammarat Province

เคโฮ แซ่น้ำแก้ว¹ จิตติมา คำรงวัฒน์² อีราณี สุวรรณวงศ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษา
กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้าน มะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัด
นครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา :
กรณีศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา
จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาโดยรวมทุกด้าน พบว่า 1) ประเภทของ
เครื่องปั้นดินเผา ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยหลากหลายในรูปแบบผลิตภัณฑ์ 2) แหล่งที่มาของ
วัตถุดิบ ส่วนใหญ่ทำได้อยู่ในชุมชน 3) การคัดเลือกวัตถุดิบ ดินเหนียวที่ต้องคัดเลือก
4) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ส่วนใหญ่จะทำขึ้นเอง 5) ขั้นตอนการทำเครื่องปั้นดินเผา
ข้างป็นมีความชำนาญในการทำเครื่องปั้นดินเผา

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
² นักศึกษา สาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

2. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา พบว่า การอนุรักษ์
ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา การฟื้นฟู ส่วนใหญ่มีการประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย
เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์แบบดั้งเดิม การพัฒนากลุ่ม ส่วนใหญ่ยังใช้ช่างที่มีความรู้
ความชำนาญ การถ่ายทอดองค์ความรู้ยังคงยึดถือการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอยู่
และมีการเสริมสร้างองค์ความรู้ โดยการยกระดับเครื่องปั้นดินเผาเป็นต้นแบบของ
การศึกษาให้กับนักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไป

สรุปได้ว่า การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง ยังคงผลิตในรูปแบบดั้งเดิม
และได้มีการพัฒนาเผยแพร่องค์ความรู้ โดยการยกระดับเครื่องปั้นดินเผาเป็นต้นแบบ
ของการศึกษาให้กับนักศึกษา และประชาชนทั่วไป

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา, กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง,
แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญา

ABSTRACT

This research aims to study the knowledge of making pottery and
ways to support the knowledge of making pottery. The research
methodology was qualitative research. Data was collected from the
pottery group of Bann Maying, Village 6, Pothong Sub-district, Thasala
District, Nakhon Si Thammarat Province.

The research shows that:

1. the general knowledge of making pottery is as follows:
1.1) pottery products are not varied 1.2) most of the raw materials for
making pottery are available inside the community 1.3) the clay, the most
important material, is selected before taking it to make pottery 1.4) most
of the materials and instruments for making pottery are prepared and
made by people in the community 1.5) potters have experience in

making pottery.

2. ways to support the knowledge of making pottery is as follows:
2.1) to preserve and restore the knowledge of making pottery, some modern styles are applied to the making of pottery products but the traditional identities still remain 2.2) skilled potters pass on knowledge to new generations and upgrade the making of pottery to an educational model for the students and other interested people.

In conclusion, the pottery in Bann Maving is still made in the original way. The knowledge of making pottery has been developed and enlarged by upgrading to an educational model for students and other people.

Keywords : Knowledge of making pottery, Pottery group at Bann Maving, Ways to support the knowledge

บทนำ

เครื่องปั้นดินเผาได้มีผลงเหตุเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสมัยแรก เข้าใจว่าคงทำภาชนะใส่อาหาร น้ำ และสิ่งก่อสร้างมาก่อน แล้วต่อมาเมื่อมนุษย์เรามีความเจริญขึ้น ก็ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพดีขึ้นตามลำดับ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์นานาชาติ เครื่องปั้นดินเผาในสมัยนี้ทำการผลิตครั้งแรกในยุคหินกลาง หรือสังคมล่าสัตว์ (มีอายุประมาณ 10,000-7,000 ปี) เช่น เครื่องปั้นดินเผาบ้านตาดมี อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนเครื่องปั้นดินเผาในยุคใหม่ (7,000-4,000 ปี) มีการขุดพบในแหล่งโบราณคดีเกือบทุกภาคของประเทศไทย เช่น หนองบ้านเก่า ตำบลกระเซ้งเข็ก อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี หรือที่จังหวัดลพบุรี กระบี่ พังงา และนครศรีธรรมราช เป็นต้น ส่วนเครื่องปั้นดินเผาในยุคโลหะ (5,600-1,700 ปีมาแล้ว) มีการผลิตควบคู่ไปกับเครื่องโลหะ การผลิตในยุคนี้มีการพัฒนาเทคนิคการผลิตไปอย่างมาก แหล่งที่พบ

วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2559

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษากิจกรรมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษากิจกรรมการทำเครื่องปั้นดินเผาหมู่บ้านมะเยียง มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทองอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. การส่งเสริมการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษากิจกรรมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 15 คน ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา และดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง จำนวน 12 คน ได้แก่ ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน รองประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 10 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้ที่ให้การส่งเสริม การสนับสนุน ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน นายกองจัดการกีฬาส่วนตำบลโพธิ์ทอง จำนวน 1 คน และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษากิจกรรมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การณีสศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจัดเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม 2558 - 30 เมษายน 2559 (10 เดือน)

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษากิจกรรมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทราบถึงภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การศึกษา กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : การณีสศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

การศึกษากิจกรรมการทำเครื่องปั้นดินเผา : การณีสศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเยียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา และดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิง จำนวน 12 คน ได้แก่ ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน รองประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 10 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้ที่ให้การส่งเสริม การสนับสนุน ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิง จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน นายกองัดการบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง จำนวน 1 คน และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาคำนี้เครื่องมือ ดังนี้

1. ผู้วิจัย นักวิจัยถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้เตรียมตัวศึกษาทำความเข้าใจในแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา กำหนดวิธีการ และ ประเด็นที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้าน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
3. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตัวเอง โดยเตรียมแนวคำถามแบบครอบคลุมทุกรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา ช่วงแรกของสัมภาษณ์จะเป็นคำถามทั่ว ๆ ไป หลังจากนั้นจะโยนคำถามเข้าหาประเด็นที่ต้องการ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ชัดเจน และมีความถูกต้องตรงตามความจริงทุกประการ
4. แบบบันทึกการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบบันทึกการสังเกตการณ์ในการลงพื้นที่ภาคสนาม เช่น แผนที่เดินดินในชุมชนมะยิง ผังเครือญาติคณะกรรมการเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษา มีดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อขอสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเครื่องปั้นดินเผากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และถามประเด็นที่ครอบคลุมความวัตถุประสงค์ของการศึกษาคำนี้

3. ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ประธาน/รองประธาน และสมาชิกกลุ่ม โดยจะพูดคุยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์ต่อประชาชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นแนวทางเลือกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์สิทธิไม่ตอบคำถาม และหยุดการสัมภาษณ์เมื่อใดก็ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาคำวิจัยครั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลทั้งจากเอกสาร และภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปเป็นภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาข้อมูลครั้งต่อไป ขณะเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลโดยขาด หรือไม่ชัดเจนก็เก็บเพิ่มเติมต่อไปจนครบถ้วนของข้อมูลที่ได้นำมาหาความสัมพันธ์ของข้อมูลจนเป็นปรากฏการณ์ยอมรับได้สามารถอธิบายข้อเท็จจริง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตามขอบเขตที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนที่สุดตามข้อมูลที่แท้จริง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 นำเสนอข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน 12 คน

ตอนที่ 2 นำเสนอภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยิงหมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของการผลิตรูปแบบผลิตภัณฑ์ แต่มีความเปลี่ยนแปลงในส่วนของการผลิตได้ใช้ความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น และมีการนำสวดสลายใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสวยงาม แต่ยังคงยึดรูปแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ ทั้งพิธีกรรมปั้นเครื่องปั้นดินเผาของช่างแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความชำนาญและประสบการณ์ของแต่ละคนด้วย ซึ่งมาจากการได้รับการฝึกฝนมาตั้งแต่เยาว์จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 แสดงการสัมภาษณ์ผู้ใช้ชุมชนผู้ที่มีปัญหาการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 2 แสดงการสัมภาษณ์ผู้ใช้ชุมชนผู้ที่มีปัญหาการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียงหมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 นำเสนอการส่งเสริมการทำเครื่องปั้นดินเผา : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาของการส่งเสริมการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียง ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีการส่งเสริมอย่างชัดเจน เป็นทีมเป็นตอน ทางกลุ่มพยายามรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุดซึ่งที่กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียงได้มีการสอนทำเครื่องปั้นดินเผา และสอนเทคนิคต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งยังมีกรให้การส่งเสริม และสนับสนุนแก่ผู้ที่มีใจจะทำเครื่องปั้นดินเผาไม่ว่าจะทำเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมตลอดจนการพัฒนาเวลาเวลาชายของเครื่องปั้นดินเผาให้มีรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น สวยงามขึ้นซึ่งการพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ จะทำให้เครื่องปั้นดินเผาเป็นที่นิยม โดยทุกภาคส่วนจะร่วมมือกันในการปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในชุมชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญขอภูมิปัญญาท้องถิ่น และเข้าใจในคุณค่าของงานฝีมืออย่างแท้จริงเพื่อที่จะได้เผยแพร่ต่อไป (เต็งมา พงษ์ระกอบ)

ภาพที่ 3 เครื่องปั้นดินเผาที่ผ่านกระบวนการผลิตอย่างครบถ้วน : กรณีศึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียงหมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

อภิปรายผลการวิจัย

ในด้านของภูมิปัญญาในการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกิตติชัย รมย์สังข์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านเหมืองทุ่ง อำเภอลำดอง จังหวัดเชียงใหม่" สรุปผลการศึกษาภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองทุ่งที่สำคัญสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเชิงช่างในขั้นตอนกระบวนการผลิต ประกอบด้วย - การเลือกใช้วัสดุดิบ ที่เริ่มตั้งแต่เนื้อดินปั้น และการใช้ดินแฉะผสมน้ำมันโซลในในการทำน้ำดินเพื่อการ ตกแต่ง - การใช้และการประดิษฐ์เครื่องมืออุปกรณ์ ในขั้น ตอนการเตรียมดิน การขึ้นรูป การตกแต่ง ตลอดจนการเผา - เทคนิคการผลิตได้แก่เทคนิคการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนมือที่เรียกว่า "จักก" และเทคนิคการตกแต่งที่โดดเด่นด้วยการทำน้ำดินแฉะ การกัดประทับและแกะลายการขัดผิวด้วยหินแม่น้ำ ตลอดจนเทคนิคการเผาทั้งการเผาแต่งและการเผารมควัน

2. เอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาดั้งเดิม ของบ้านเหมืองทุ่งสามารถจำแนกได้ตั้งเอกลักษณ์ของรูปแบบและแนวคิดที่มาของผลิตภัณฑ์ - เอกลักษณ์ขององค์ประกอบ ความงามของผลิตภัณฑ์ - เอกลักษณ์ของคุณลักษณะ ด้านการใช้สอย และเรื่องราวของผลิตภัณฑ์แนวทางที่เหมาะสมในการ ต่อยอดเทคนิคตกแต่ง และพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์

ประวิติความเป็นมาและการสืบทอดภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะยังได้มีผลพวงเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสมัยแรก เข้าใจว่าคงทำจากขนะใส่อาหาร น้ำ และสิ่งก่อสร้างมาก่อน แล้วต่อมาเมื่อมนุษย์เรมีความเจริญขึ้น ก็ได้พัฒนามาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพดีขึ้นตามลำดับ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางสอดคล้องกับผลการศึกษาการศึกษาของทรงคุณ จันทร์จร (2549, 42) การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมของการทำเครื่องปั้นดินเผา จะใช้ระบวย่อยของโครงสร้างสังคัมที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดโดยตรง ได้แก่ ระบบครอบครีว และครีวญาติ และใช้ระบบของโครงสร้างด้านอื่นร่วมให้การศึกษโดยย่อ สำหรับวิธี การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน ใช้วิธีผ่านทางพิธีกรรม ผ่านการให้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผ่านการอ้อมมือถ่ายทอด และผ่านการให้แอบจดจำ

และแอบปฏิบัติที่เรียกว่า ครูพักลักจำ ซึ่งผลจากการถ่ายทอด ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพย์ากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ของชุมชนมาละเล็ง เพื่อที่จะได้นำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ประโยชน์หรือทำเป็นภาชนะเครื่องปั้นดินเผาต่อไปเรื่อย ๆ จนกลายมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านภะเล็ง

ส่วนปัจจัยการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเครื่องปั้นดินเผาให้สามารถที่จะเป็นรายได้เสริมให้กับผู้ที่ทำอาชีพนั้น ๆ ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของขงวิสิต การรันศิริ (2542, 1) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาสภาพความเป็นมาของเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านวังแก้วตำบลวังชัย อำเภอแม่พ่อง จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา และเพื่อศึกษาสภาพความต้องการของผู้ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมแทรกแซง และเก็บข้อมูลก่อน และหลังกิจกรรมแทรกแซงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมด จำนวน 35 คนวัยเียน ๆ ละ 1 คน กิจกรรมแทรกแซงที่จัดขึ้น ได้แก่ การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริม และพัฒนาการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาการศึกษางานด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาการจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผา เพื่อให้ผู้ใช้ประกอบการอาชีพเครื่องปั้นดินเผาช่วยเหลือซึ่งกัน และกันในด้านเงินทุน ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต และการจำหน่าย ตลอดจนเทคนิควิธีการพัฒนาในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนมีการสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมในการผลิตแบบดั้งเดิม โดยมีบริบททางโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนทั้งหมดมาจากอีสานตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา โดยบรรพชนได้พากันอพยพหาแหล่งที่อยู่ชุมชนใหม่ในการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาหลายแห่งด้วยกัน จนสุดท้ายได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่หมู่บ้านวังแก้ว เห็นได้จากภาษาวัฒนธรรม ประเพณีที่ถือปฏิบัติในชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาวัฒนธรรม และประเพณีของคนในจังหวัดนครราชสีมา สภาพการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา หลังกิจกรรมแทรกแซงผู้ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา มีความเข้าใจในสภาพการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาเครื่องปั้นดินเผามากขึ้น สภาพปัญหาการประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา หลังกิจกรรมแทรกแซง สภาพปัญหาการ

ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนลชน้อยลง สภาพความต้องกรของอุปกรณ์ประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผา หลังกิจกรรมแทรกแซงสภาพความต้องกรด้านความรู้ และความต้องการให้เกิดกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชน ลชน้อยลงจากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนมีการพัฒนารูปแบบการผลิตที่ตรงความต้องการของตลาด มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน และมีรูปแบบบริหารจัดการตลาดที่ดี ส่งผลให้ผู้ประกอบการอาชีพเครื่องปั้นดินเผามีรายได้เพิ่มขึ้น

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาให้มีลักษณะที่สวยงาม แข็งแรง คงทนและมีมาตรฐานเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้นั้น จะต้องผ่านกระบวนการต่าง ๆ ต้องลงมือผลิต ออกก๊ล่างที่จะเลี้ยงเพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์ออกมามีความดี แต่ต้องยอมรับว่าผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ได้รับก่ายทอดมาก็เป็นภูมิปัญญาที่ดี สามารถที่จะนำเครื่องปั้นเหล่านี้มาใช้ได้จริง แต่เมื่อมีคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไป ความพร้อมและการพัฒนาของมนุษย์ก็เพิ่มขึ้นทำให้มีการพัฒนาฝีมือตามไปด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษารวมของเมทสวธิธิโกเมน และคณะ (2547, 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน" ผลการศึกษาพบว่า ผู้ผลิตส่วนใหญ่ที่รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการขึ้นรูปด้วยวิธีหล่อหน้าดิน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีรายได้ประมาณ 3,000-5,000 บาทต่อเดือน ไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีขึ้นรูปด้วยวิธีการหล่อหน้าดินมาก่อน และผลการประเมินผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีการขึ้นรูปด้วยวิธีวิธีการหล่อหน้าดิน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหม้อเปรียบเทียบกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนอยู่ในเกณฑ์ดี

ส่วนแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นการส่งเสริมโดยความร่วมมือกันหลายฝ่ายเพื่อให้ผลิตภัณฑ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ การส่งเสริมนั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่การปลูกจิตสำนึกให้รักในภูมิปัญญาของตนเองก่อน ก่อนที่จะนำภูมิปัญญานั้นไปปฏิบัติเพื่อไม่ให้อสูญหาย และนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักต่อไป สอดคล้องกับผลการศึกษารวมของสมบุญณ์ แก้วกระบิล (2550, 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อนำไปสู่หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น" ผลการวิจัยพบว่า เกาะเกร็ด มีบริบทชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเครื่องปั้นดินเผา จนได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่ง

ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น มีหลายองค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ ประวัติชุมชน ภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา ผู้มีชุมชนการรวมกลุ่มในชุมชน กระบวนการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาของ ชุมชนเกาะเกร็ด พบว่า มีกระบวนการพัฒนาดังนี้

1) การพัฒนาคน เพราะคนคือกลไกสำคัญของกาเปลี่ยนแปลงต่างๆ เริ่มจากการรวมกลุ่มเป็นการเตรียมสมาชิกให้ได้รับความรู้ สร้างความเข้าใจให้ตรงกัน ในการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเครื่องปั้นดินเผา พัฒนาผู้นำชุมชน การเสียสละเวลาของสมาชิก เพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เป็นต้น

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ วัตถุประสงค์ (ดิน) จะต้องมีกรรมกรเองเฉพาะเนื้อดินบริสุทธิ์เพื่อให้รูปทรงเครื่องปั้นเรียบสวยงาม รูปแบบมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาในขนาดที่เล็กองเบรียนจากการผลิตเครื่องปั้นครัวเรือนมาเป็นเครื่องประดับตกแต่ง และของที่ระลึก ลวดลายจะมีหลากหลาย และละเอียดอ่อน สีสี้นเครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ด มีการพัฒนาสีจากดั้งเดิมสีส้มแดง มาเป็นสีด้าอมแดง (สีนาก) จนกระทั่งล่าสุดได้สีด้าเงาเหมือนเคลือบมุกนับเป็น พัฒนาการเครื่องปั้นดินที่เห็นเด่นชัดอีกอย่างหนึ่ง เพราะการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาโดยเตาแก๊ส สามารถเพิ่มอุณหภูมิให้สูงขึ้นจะได้ผลิตภัณฑ์สีด้า เป็นต้น

3) การกระจายสินค้ากลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาหมู่ที่ 1 ได้กระจายสินค้าไปกับลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวที่ชาวไทย และชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในเกาะเกร็ดเนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประกาศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้การประชาสัมพันธ์ไปยังสื่อต่าง ๆ เพิ่มขึ้น การออกร้าน และการสาธิตการปั้นเครื่องปั้นดินเผาตามโครงการที่รัฐบาลจัดขึ้น นอกจากนี้ยังได้ร่วมแสดงสินค้าตามห้างสรรพสินค้า และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตของผู้ประกอบการ และทางเว็บไซต์ของการท่องเที่ยว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านมะเอียง หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ควรได้รับการสนับสนุน และอนุรักษ์ไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา

1. ควรมีการปรับปรุงภาชนะให้มีคุณภาพอยู่เสมอ พัฒนารูปแบบหลากหลายขึ้น มีความประณีตละเอียดอ่อน สวยงาม หลากหลายชนิด หลายขนาดมากกว่าเดิม
2. วัสดุที่เลือกใช้ต้องมีคุณภาพดี (ดินเหนียว) ควรผ่านกระบวนการคัดเลือกและผ่านกรรมวิธีการพัฒนาคุณภาพ จะทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความสวยงาม คงทนต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น
3. ช่างปั้นบ้านควรได้รับการศึกษา รับความรู้ การถ่ายทอดจากผู้เชี่ยวชาญเพิ่มมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานให้ทันในยุคนี้อย่างดี โดยยังคงมีป๊อปปูล่าเรอแบบดั้งเดิมไว้

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. มีการส่งเสริมให้ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาให้เป็นส่วนหนึ่งของหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
2. ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาแก่คนในชุมชน
3. สนับสนุนให้เยาวชนรุ่นหลังสนใจในภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา
4. ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา
2. จัดหาแหล่งตลาดรองรับผลผลิตของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. จัดตั้งศูนย์เพื่อส่งเสริมอาชีพ
4. จัดให้มีหลักสูตรการเรียนรู้อาชีพภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย รมิ่งควงศ์. (2550). การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาบ้านเมืองทุ่งอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วลิต การรับศรี. (2542). การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการประกอบเครื่องปั้นดินเผา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ทรงคุณ จันทอง. (2549). การศึกษา และการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะ และวัฒนธรรม.
- เนตล วิจิโรจมน และคณะ. (2547). กำไรพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทญรณ์ แก้วกระบิล. (2549). กระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนเกาะเกร็ดเพื่อไปสู่หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม